

Тарас ШМІГЕР

Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка

УДК 811.11=16'28'373.7-11-2(049.32)

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vpl.2025.77.14025>

КНИГА ПРО УКРАЇНСЬКУ ДІАЛЕКТНУ ФРАЗЕОЛОГІЮ

*(Рецензія на збірник *Nárečová frazeológia v kontexte lingvistických výskumov**

/ Ed. M. Čižmarová. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2025, 178 s.)

Діалектна фразеологія збагатилася цікавою публікацією – збірником конференційних матеріалів «Діалектна фразеологія в контексті мовознавчих досліджень». Однойменна конференція відбулася 25 жовтня 2024 р. на Гуманітарному факультеті Пряшівського університету у Словаччині, а тепер збірник мандрує до ширшого кола дослідників.

Упорядником збірника виступила проф. Марія Чижмар, якій належить перша – концептуальна й оглядова – стаття в збірнику (с. 5–24). Дослідниця аналізує у зіставній перспективі найважливіші теоретичні й лексикографічні здобутки у справі вивчення українських і словацьких діалектних фразеологізмів, які появилися друком в останні десятиріччя. Оскільки статтю написано словацькою мовою, то, можливо, вона стимулюватиме словацьких діалектологів і фразеологів частіше звертатися до українського матеріалу, адже наша мова не є їм надто чужою й незрозумілою.

Єврейська тема (хоча в діалекті уживають виключно лексему «жид» без накинених зросійщених негативних асоціацій) прозвучала в статті докторки Адріани Амір (с. 25–42), яка описала образ цієї етнічної громади крізь призму українських прислів'їв і приказок, які побутують у північно-східній Словаччині. У дуже докладній статті – і з погляду методології, і з погляду зібраного матеріалу – пояснено шерег ідіом, які приховують культурну спадщину й потребують відповідного пояснення. Не зрозуміло, звідки взявся термін «русинський діалект» (с. 25), оскільки сама авторка пише про «русинів-українців» (с. 30), і так місцева громада тепер змушена йменуватися, примирюючи доволішню політичну дійсність і власну історичну пам'ять.

Доцентка Галина Кузь проаналізувала в діяхронії та синхронії те, як вивчали фразеологізми північнобуковинських говірок (с. 70–88). Повносило ці говірки почали вивчати в другій половині ХХ сторіччя, а тому чимало вже зроблено, але багато ще можна зробити. Авторка обстоює потребу загального й вузькомісцевих словників, які докладуться до лінгвокраєзнавчих, етимологічних і лексичних студій.

До царини контрастивістики належить стаття доцентки Ольги Миголінець (с. 89–102). Дослідниця вивчає українсько-словацькі взаємовпливи на прикладі ботанічної лексики, що її зібрали в закарпатських говірках, та висвітлює її побутування крізь призму лексичних паралелей із іншими слов'янськими мовами.

Літературну перспективу в збірнику відкриває професорка Наталія Венжинич (с. 103–124). У фокусі її студії – постать сучасного українського письменника із Закарпаття, Дмитра Кешелі, та його роман «Родаки» (2017 р.), у якому описане життя однієї родини впродовж ХХ ст. Зрозуміло, що досвід трьох поколінь, його переживання й осмислення відображення має описати різноманітне мовлення його героїв, що дає змогу читачеві належно поцінувати авторів стиль і творчі пріоритети.

Гендерна лінгвістика має широке поле для дослідження у фразеології, про що свідчить стаття доцентки Ольги Пискач (с. 125–139). На прикладі закарпатських прислів'їв і приказок дослідниця показує, як стереотипи чоловічості й жіночості просувають певні думки про соматичні, психічні та поведінкові якості.

Професорка Наталія Руснак і доцентка Іванна Струк поставили собі за мету виявити комунікативні правила буковинців, зафіксовані в пареміях (с. 140–161). Матеріалом для статті послужили паремії з творів письменників-буковинців другої половини ХІХ та початку ХХ сторіч, які авторки розподілили на сім груп, що відображають правила поведінки, суспільні обставини, оцінки, побажання і навіть прокльони.

Мовленнєвий етикет крізь призму північнобуковинських говірок досліджує також кандидат філологічних наук Лілія Гажук-Котик (с. 162–178), яка системно підійшла до етикетних формул. Науковиця проаналізувала формули привітання, запрошення, побажання, прохання і прощання, що мають свою стилістичну своєрідність.

У збірнику дев'ять статей. Їхні авторки представляють три університети – Пряшівський, Ужгородський і Чернівецький. До кожної статті додано резюме словацькою й англійською мовою. У деяких англійськомовних резюме наявні помилки в транслітерації українських назв, як-от: «Bukovina» і «Bukovinian» (с. 88, 161) замість правильних «Bukovyna» (с. 178) і «Bukovynian»; «Yarichevsky» (с. 161) замість «Yarichevskyi».

Загалом книга здатна викликати зацікавлення і філологів, і нефілологів, адже тематика й легкий виклад однозначно може привернути увагу навіть і не підготовленого читача.

Тарас Шмігер – професор катедри перекладознавства та контрастивної лінгвістики Львівського національного університету імені Івана Франка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4713-2882>

Email: taras.shmiger@lnu.edu.ua